

UČITEL JOSEF SMRTKA, ORGANIZÁTOR UČITELSTVA A JEHO „ŠKOLA NAŠEHO VENKOVA“ (K 150. VÝROČÍ JEHO NAROZENÍ)

Jaroslav Červinka

Hagarova 13, 831 51 Bratislava

Dnešním učitelským generacím a zvláště široké veřejnosti je už celkem neznámé jméno Josefa Smrtky, průkopníka nových metod v pedagogice, předního funkcionáře zájmových i učitelských organizací, dlouholetého vydavatele časopisu „Škola našeho venkova“, poslance a senátora Národního shromáždění.

Josef Smrtka se narodil 18. květa 1858 v Borohrádku v obchodnické rodině, kde prožil dětství.^{1/} Vyučil se zámečníkem, navštěvoval státní průmyslovou školu ve Vídni a krátce pracoval jako strojevedoucí. Když mu bylo dvacet let, začal studovat na učitelském ústavu v Kutné Hoře. V průběhu studia se u něho objevily literární ambice. Tři roky vydával a redigoval studentský časopis Vesna, některé prvotiny se mu podařilo uveřejnit v Šimáčkově Světozoru a Brněnské Koledě.

V době, kdy Smrtka studoval, byl v letech 1872-1882 ředitelem Gustav Adolf Lindner, který je všeobecně uznávaný za nejvýznamnějšího českého pedagoga druhé poloviny 19. století a od roku 1882 první řádný profesor pedagogiky na Univerzitě Karlově.^{2/} Lindner vydával od roku 1872 první vědecký časopis pro oblast výchovy Pedagogia.^{3/} Z jeho školy i z okruhu jeho spolupracovníků se vypracovali někteří přední učitelé z oboru národního školství, jako např. Josef Tůma, Josef Smrtka a další.^{4/} Učitelé se tehdy sdružovali do okresních učitelských jednot, které se často nazývaly Budeč nebo Komenský. V r. 1880 se sloučilo 171 těchto spolků v Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách a obdobná moravská zemská organizace se utvořila v r. 1882 a ve Slezsku 1894.^{5/}

Josef Smrtka po maturitě působil v rodném rychnovském okrese v Malé Čermné, Lukavici, Rychnově n. Kn., Častolovicích, Javornici a ve Velké Čermné. Neznal vesnické prostředí, ani venkovský lid, ale všechno, co ho obklopovalo, ho zaujalo a upoutalo.

První učitelské místo měl od r. 1882 v Malé Čermné. Právě tehdy byla škola změněna z jednotřídky na dvojtřídku. Přiškolena byla Korunka a Nová Ves. Smrtka učil v druhé třídě, umístěné v hostinci, kde i bydlel. V obci bylo jen několik hospodářství, obyvatelé byli většinou domkáři,

kteří měli jen nepatrné výměry půdy a živili se prací na místní pile, v lesích, jako povozníci, obuvníci a železničáři.

Řídící učitel vyzval Smrtku, aby se přihlásil za člena okresní jednoty učitelstva Komenský v Rychnově n. Kn. a přivedl ho tam. Potom pravidelně docházel do schůze jednoty a stal se jejím funkcionářem.

V třídě měl 60 žáků a rychle se sblížili, ale smrtka nebyl spokojen, neboť poznal, že nelze na škole, kde jsou děti pěti školských roků vyučovat tak, jak byli studenti učitelského ústavu připravováni. I jiné věci ho znepokojovaly: docházka byla neuspokojivá, děti pomáhaly doma rodičům a absence byla velká. Proto se rozhodl zjednat nápravu. Po dohodě s řídícím učitelem požádal starostu, aby pozval rodiče absentérů k pohovorům. Smrtkův pokus o nápravu nedopadl dobře, neboť starosta se zastal rodičů. Tehdy dostal Smrtka i výtku od děkana z Horního Jelení, že vyučování nezačíná modlitbou.

Počas přestavby školy, kdy se vyučovalo jen v jedné třídě, byl Smrtka přeložen do Lukavice. Právě tehdy, 4. července 1883 začal předseda Ústředního spolku jednot učitelských v Čechách Josef Král vydávat Učitelské noviny, které často uveřejňovaly kléru a úřadům nepřijemné věci.^{6/} Smrtka se stal jejich odběratelem a postupně i pravidelným přispěvatelem. Podiv mezi učitelstvem vyvolalo to, že se zúčastnil voličské schůze spisovatele Karla Adámka z Hlinska, vyšetřovaného v minulosti pro velezradu a stíhaného pro pobuřování lidu.

Po dokončení přestavby školy v Malé Čermné se Smrtka vrátil, znovu učil v druhé třídě a začal intenzivně studovat pedagogickou literaturu. Když ho neuspokojovaly české knihy, opatroval si německé, ale ani tam nenacházel na všechno odpověď. Proto si začal pořizovat učební pomůcky a naádal děti, aby se dotazovaly, co je zajímavá a čemu nerozuměly. Sám shromažďoval poznámky, které si dělal před vyučováním a zejména po vyučování. Pochopil, že děti mají právo na vzdělání, stejně jako děti, které jsou v postupné třídě. Výsledky svých úvah a pokusů shrnul v delším pojednání „Každý rok stupněm“, které uveřejnil v Učitelských novinách.

Problematickou otázkou bylo i tzv. nepřímé vyučování. Šlo o to, jak je připravit, kontrolovat a dále za přímého vyučování zužitkovat. Dělal to zaměstáním písemnými pracemi, které pročítal, dělal si poznámky a podle nich za přímého vyučování je činil předmětem oprav. Nejzdařilejší práce dával jednou měsíčně přepisovat do tzv. úlohových sešitů. Ještě stále nebyl spokojen, bylo to určité tápání, ale práce ho těšila, neboť děti byly aktivnější a postupně se zlepšovala i docházka. Novinkou bylo to, že na konci školského roku vykonal se žáky celodenní výlet na vozech, poskytnutými občany do Litic n. O. a Poštejna.

Po tříletém působení v Malé Čermné přeložili Smrtku za podučitele do Rychnova n. Kn. Sám po změně netoužil, neboť se s vesnickými dětmi zžil. Na novém místě učil na šestitřídní obecné škole chlapecké, v třetí třídě, s kterou za rok postoupil do čtvrté třídy, ale měl dost příležitostí suplovat i ve vyšších třídách. Učil chlapce, kteří pocházeli z rozličného sociálního prostředí. Nápadný byl rozdíl mezi dětmi chudiny, úřednictva a bohatých obchodníků. Na škole bylo cítit ovzduší okresního hejtmánství a děkanství - všechna mládež a učitelé se zúčastňovali denně na bohoslužbách. Smrtka okamžitě poznal velký rozdíl mezi vyučováním, kde ve třídě bylo několik školských roků a vyučováním, kde každý školský rok měl postupnou třídu. Rodinné prostředí žactva mohl poznat jen částečně. Ve třídě nebylo takové sdílnosti a tepla, jako v Malé Čermné. Proto se snažil vrátit do venkovského prostředí, zvláště na dvojtřídku. Práce na ní ho velmi zaujala a proto vábila.

V Rychnově n. Kn. v neděli učil na pokračovací škole.

Pobyt v okresním městě měl pro Smrtku jednu velkou výhodu: nacházel tam duševní pohodu v Čtenářské besedě, ve které vynikali profesori gymnázia - J. Vycpálek, sběratel národních písní a tanců a J. Voborník, literární kritik, historik a dramatický spisovatel. Josef Smrtka dal podnět prof. F. Kouřilovi, redaktorovi novin Podhořan k zavedení kulturní přílohy, kterou Smrtka sám celou zaplňoval.

V době působení v Rychnově n. Kn. začal J. Smrtka pravidelně uveřejňovat články a úvahy ze školské praxe v učitelských časopisech, které vycházely v Čechách, jako Paedagogium, Posel z Budče, Komenský, Česká škola, Pedagogické rozhledy a zejména Učitelské noviny. V nich uveřejněný Smrtkův článek „Je-li název podučitel snižující“ vyvolal zvláštní rozruch. Polemika o něm měla pozdější následek o odstranění tohoto titulu při platové úpravě.

V r. 1887 učil Smrtka krátce jako zatímní učitel na čtyřtřídní smíšené škole obecné v Častolovicích, kde učil IV. třídu přeplněnou žactvem. Krátce také působil (v r. 1887) v Javornici, kde učil III. třídu. Škola byla také přeplněná žactvem, ale docházka byla neuspokojivá (špatná schůdnost cest v zimě a zaměstnávání dětí při hospodářských pracích od jara do podzimu). Smrtka získal i zde nové zkušenosti. Obec byla na národním pomezí a tal mohl vidět spolupráci českého a německého obyvatelstva. V Javornici dovršil studium přírodních věd, kde měl dobrý základ z učitelského ústavu od prof. Kunze.

Koncem školského roku 1887/88 byl J. Smrtka ustanovený zatímním a krátce na to i definitivním řídicím učitelem na dvojtřídní škole ve Velké Čermné. Škola byla umístěna na dvou místech, přiškolená byla Čičová.

V obci bylo pět větších usedlostí, jinak obyvatelé byli domkáři. Hlavním zdrojem obživy byla práce v lesích a svážení dřeva k Tiché Orlici, odkud se splavovalo do Drážďan.^{7/}

Přivítání nového řídícího nebylo nejradostnější. Místní školní rada podala protest proti návrhu okresní školní rady na jmenování J. Smrtky až zemské školní radě. Místní funkcionáři se obávali, že nový ředitel bude usilovat o stavu nové školy a že bude vyžadovat řádnou docházku, neboť děti nechodily v červnu a září do školy a pomáhaly při hospodářských pracích.

Co vzbudilo u Smrtky kdysi zájem v Malé Čermné, nyní ožilo zvláštní měrou. Znovu se potvrdila zkušenost, že přes školskou mládež lze získat důvěru a náklonnost matek a potom i otců. Docházka se zlepšovala, rodiče přestali žádat o úlevy v docházce. Po dvou letech se přes odpor ředitele velkostatku podařilo prosadit stavbu nové školy.

Josef Smrtka by přívržencem laické a pracovní školy. V neděli místo účasti na bohoslužbách mládež pracovala pod Smrtkovým vedením v dílně na soustruhu, s truhlářskými, zámečnickými a knihařskými nástroji a vyráběla fyzikální a jiné učební pomůcky.

V r. 1898 navrhl J. Smrtka zavedení nového názvu - prvouka. Byla jí označována ta část vyučování mateřskému jazyku, v níž se žáci seznamují s věcmi a jevy, které je obklopují. K jejímu zobecnění přispěla klasická kniha Josefa Tůmy „Vyučování prvouce na školách venkovských“.^{8/} Josef Tůma (1865-1933), učitel, a osvětový pracovník, žák Lindnerův se stal po r. 1918 ministerským radou a vedoucím odboru škol národních na Ministerstvu školství a národní osvěty.^{9/}

Výrazem snah o prohloubení a metodické zdokonalení vyučování věcným naukám bylo vydání nových učebních osnov pro obecné školy v Čechách r. 1915. Věcné nauky v prvním a druhém ročníku dostávají vedle starších názvů věcné učení, nebo názorné vyučování nový název prvouka; ve třetím až pátém ročníku jsou nazývány vlastivěda, kdežto v šestém až osmém ročníku zůstaly dřívější názvy reálných předmětů: přírodopis, přírodopis, zeměpis a dějepis.

Působení J. Smrtky ve Velké Čermné bylo nejdelší v celé jeho pedagogické činnosti. Učil zde celkem 35 let a dosáhl řady úspěchů. Mezi největší patří nesporně vydávání časopisu „Škola našeho venkova“. Byl to měsíčník s podtitulem, že je určený praxi malotřídních škol a zájmů učitelstva těchto škol. První číslo vyšlo v březnu 1897. Redaktorem a vydavatelem byl Josef Smrtka.

V rozsáhlém úvodníku, nazvaném „Bratřím na dědinách Koruny Svatováclavské“, je charakteristika vesnických malotřídních škol. Úvodník je programovým shrnutím úloh, před kterými časopis stojí.

V úvodu konstatuje, že praxe na malotřídních školách je jiná, než jak se studenti učili na učitelských ústavech. Největším problémem zůstává, že

v jedné ze třech tříd ve více méně příhodných, resp. upravených místnostech, resp. hostincích, se vyučuje mládež v průběhu osmi let v jedné třídě. Účelově vystavěné školní budovy byly ve státě se silnými přežitky feudalismu řídkou výjimkou. Děti ve škole byly nejen různé staré, ale i na různém stupni duševního vývoje. Kardinální otázkou tedy bylo, jaká má být vyučovací metoda. Nad tím přemýšleli učitelé malotřídních škol. Články v pedagogických časopisech uváděly, že učitelé více-
třídních škol mohou snadno přizpůsobit vyučování trojtřídních, dvojtřídních a jednotřídních škol, ale právě v tom byl základ mnohých zmatků a obtíží. Mnohým učitelům vyučování nešlo, byli roztrpčení a nechávali věc náhodě. Vliv na jejich názory mělo i sociální postavení učitelů. To všechno si bezpodmínečně vyžaduje vznik nového časopisu jen pro malotřídní školy. Pro jeho existenci jsou určující nejen pedagogické a didaktické zásady, ale ještě jiné specifické zájmy, spojené s životem a působením ve zvláštních poměrech. V existujících pedagogických časopisech se o problémech malotřídních škol píše jen nahodile a kromě toho vesnický učitel nemůže odebrat všechny.

Časopis chce, aby učitelé malotřídních škol poznávali systém práce se žáky v odděleních a vyhledávali prostředky k jejich zdokonalování, aby se venkovskému obyvatelstvu postupně dostávalo lepšího vzdělání.

Učitel je odpuzovaný od vesnice horším platem a minimální péčí o jeho zdravotní, duševní a rodinné poměry. Proto bude časopis věnovat pozornost i těmto otázkám.

Josef Smrtka ve snaze o povznesení venkovských škol soustředil při vydávání časopisu četné vynikající praktiky, kteří působili na malotřídních školách, s nimi poznával venkovské děti a prostředí, z kterého pocházely a navrhoval svérázné výchovné a vyučovací metody nouzových forem nepřímého vyučování a připravoval vesnické učitelstvo k jeho pedagogickým a osvětovým úlohám.

V časopise vyšlo mnoho článků, zejména o nouzových formách nepřímého vyučování a připravoval vesnické učitelstvo k jeho pedagogickým a osvětovým úlohám.

V časopise vyšlo mnoho článků, zejména o nouzových formách nepřímého vyučování, metodických návrhů a ukázek. Učitelům bylo poskytnuto mnoho pedagogických rad i zpráv o činnosti malotřídních škol.

Vydávání časopisu „Škola našeho venkova“ přispělo k tomu, že v obci byl v r. 1906 založen poštovní úřad, neboť poštovní zásilky z obce i do obce se natolik rozmnožily, že už v r. 1903 dosáhl jejich počet nutnost pro zřízení pošty.^{10/}

Kromě učitelské činnosti vyvíjel J. Smrtka i další aktivity. Založil školní kroniku a vzorně ji vedl, byl aktivním funkcionářem požárního sboru v obci a vedl též jeho kroniku.^{11/}

Josef Smrtka se postupně stával předním funkcionářem Zemského ústředního spolku učitelských jednot v Čechách. Tento spolek měl v r. 1903 v Čechách 120 okresních jednot, v kterých se sdružovalo 7763 členů. Josef Smrtka byl přítomen na sjezdu slovanského učitelstva a přátel školství v Praze ve dnech 9.-14. srpna 1908 a byl jedním z 23 autorů slavnostního listu.^{12/}

Školská problematika se začala postupně projevat v činnosti českých politických stran. První stranou, která měla vlastní školský program, byla strana radikálně pokroková. Vypracovali ho už v r. 1899 učitelé národních škol J. Černý (přešel později do strany národně sociální) a J. Smrtka (přešel později do strany agrární). V programu požadovali, aby škola dala budoucím učitelům vědomosti a poznatky, které jsou společné všemu lidstvu nehledě k jeho rozdílu národnostním, náboženským nebo společenským. Škola má být bezplatná a koedukovaná. Správu školství má vykonávat učitelstvo spolu s občanstvem. Pro učitele se požaduje hmotné zabezpečení a vysokoškolské vzdělání. Šlo o program vysoce aktuální, z něhož později čerpala nejedna velká politická strana. Josef Smrtka byl jedním z prvních, veřejně činných učitelů v agrární straně.

Učitelé národních škol byli s pracujícími rolníky a drobným lidem na vesnici zpravidla v dobrém poměru, ale političtí exponenti agrární strany, i když učitele pro své záměry využívali, je podceňovali. Za intelektuálního průvodce této nepřítomně byl považován Alfons Štátný, zakladatel a ideolog českého politického agrarismu konce 19. století, který založil r. 1899 Českou stranu agrární. I František Udržal, čelní představitel této strany, statkář v Dolní Rovni na Pardubicku, sám o sobě řekl, že se netěší dobrému jménu u učitelstva.^{13/}

Příčiny, proč se učitelé národních škol hlásili k agrární straně se daly shrnout do více faktorů. Mnozí pocházeli z venkovského prostředí a byly to důvody existenční, protože agrárníci ovládali dosti místních školních rad. Konkrétně se to projevilo ve všeobecných volbách do českého sněmu v r. 1908, kdy agrárníci navrhovali nejvíce kandidátů z učitelstva.

Název agrární strana přešel do politického slovníku i po r. 1922, kdy převzala název Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu. Tato strana se stala po vzniku ČSR nejsilnější a nejvlivnější stranou, která ovládala řadu klíčových pozicí ve státě (funkci předsedy vlády a silové ministerstva vnitra a národní obrany) i v samosprávě. Např. v soudním okrese Kostelec n. O. v r. 1933 kandidovalo za tuto stranu 32 starostů ze 43 obcí a v soudním okrese Rychnov n. Kn. ve stejném roce bylo ve funkci starosty 23 členů této strany z 23 obcí.^{14/}

Vypuknutí světové války v r. 1914 těžce zasáhlo zájmové učitelské organizace. Značná část mužů byla povolána do zbraně a organizace stagnovaly. K tomu přispěla skutečnost, že učitelstvo bylo z dřívějšíka zájmově i organizačně značně roztrženo: z hlediska působnosti, na

kteří školu učili i z hlediska regionálního (zvláštní organizace v Čechách, na Moravě i ve Slezsku). Kladem bylo, že všechny učitelské časopisy pečovaly o to, aby se jejich čtenářům dostalo všech důležitých informací.

K určitému zvýšení aktivity a snaze po sjednocení dochází od r. 1916. Na jaře uvedeného roku vyšlo svolání vyzývající k jednotě, které podepsali starostové dvou největších učitelských organizací - P. Skalický, starosta Zemského ústředního spolku učitelů měšťanských škol a J. Smrtka, starosta Zemského spolku jednot učitelských.^{15/}

Po uskutečnění několika přípravných porad v r. 1917 a 1918 k sjednocení ještě nedošlo, ale stalo se to až v předvečer rozpadu Rakouska - Uherska na poradě představitelů zemských učitelských organizací ve dnech 25.-27. října 1918 v České Třebové.^{16/} Předsedou nové jednotné organizace byl zvolen J. Smrtka.^{17/} Účel porady a její význam byl osvětlen v prohlášení českému učitelstvu z 26. října 1918, ve kterém byla vyjádřena nutnost jednotného postupu.^{18/}

Ještě před tím podepsal J. Smrtka prohlášení, uveřejněném v dubnu 1918, které bylo vyvolané očekávaným rozpadem Rakouska - Uherska a vyzývalo učitele, aby vstoupili do některé politické strany.^{19/}

Kulturní a školské programy českých politických stran, alespoň těch rozhodujících, obsahovaly v novém státě řadu potřebných a z hlediska budoucnosti pokrokových prvků. Proto postup poslanců - učitelů v Revolučním národním shromáždění po r. 1918 v rozhodujících otázkách, bez ohledu na politickou příslušnost, byl v podstatě jednotný.

Vznik nového státu znamenal zásadní přelom i v životě J. Smrtky. Ačkoliv už překročil šedesátku, kdy už někteří lidé odcházejí na odpočinek, on přešel do aktivní „velké politiky“. Po 35 letech úspěšného působení ve Velké Čermné, opustil nejen tuto obec, ale i rodný kraj, což znamenalo zánik „Školy našeho venkova“ a odstěhoval se do Prahy, neboť byl povolán do funkce jako poslanec a později senátor za agrární stranu. V Revolučním národním shromáždění byl členem výboru vysokoškolského, pro ochranu historických památek a přírodních krás a místopředsedou výboru státně zaměstnaneckého. V senátu byl členem výboru iniciativního, kulturního, ku prozkoumání zprávy o činnosti stálého výboru, sociálně-politického a ústavně - právního.

Již za necelý měsíc po vzniku nového státu, 21. listopadu 1918 předložil J. Smrtka s F. Udžalem, K. Sonntágem a dalšími 18 poslanci návrh zákona na nutná zařízení ve školství. Návrh obsahoval způsob převzetí menšinového školství, odstranění důsledků války ve školství, vypracování osnov učebnic, zabezpečení vědecké a občanské svobody učitelů i svobodného používání výchovných prostředků, materiálního zabezpečení učitelů, zrušení celibátu učitelek, přípravy návrhu na vysokoškolské vzdělávání a některé další aktuální problémy školské politiky.

Bohaté zkušenosti z pedagogické a výchovné činnosti využíval J. Smrtka ve své senátorské práci. To se projevilo aktivitou při jednání a schválení tzv. paritního zákona schváleného 23. května 1919 o zvýšení platů učitelstva tak, aby se učitelé platově dostali do stejné kategorie jako státní úředníci se stejným vzděláním.

Dne 19. října 1919 podal J. Smrtka návrh, aby byl vydán zákon o opatrování bytů pro učitelstvo veřejných obecných škol.

Hlavní sférou činnosti J. Smrtky v parlamentu bylo samozřejmě školství. Kromě návrhů na projednání zákonů, byl často k mnohým návrhům zpravodajem, diskutoval o některých a podával interpelace na vládu a jednotlivé ministry.

Určitým epilogem v jeho jedinečné činnosti bylo to, že pokračoval ve vydávání časopisu „Škola našeho venkova“. V letech 1930-1932 ještě vydal 23. a 24. ročník. Zřejmě povinnosti v senátu, určité odtržení od denní práce ve škole a zejména věk 74 let sehrály svoji úlohu při ukončení vydávání časopisu. Ale i tak, v jeho vydávání v letech 1897-1918 a 1930-1932 patří k nejsvětlejším stránkám historie národní školy u nás.

V průběhu své senátorské činnosti si J. Smrtka i nadále plnil úlohy spojené s aktivitou v zájmových učitelských organizacích.

Ve dnech 1-3. července 1920 se uskutečnil v Praze manifestační sjezd československého učitelstva a přátel školy. Sjezdu se zúčastnilo na pět tisíc delegátů - učitelů ze všech částí Československa. Delegáti se sešli, aby projednali svůj kulturní a školský program, manifestovali sílu a význam učitelstva pro další vývoj mladého samostatného státu a byli zvědaví na „odrakouštění“, jak slíbil sám čestný host sjezdu T. G. Masaryk. Josefa Smrtku zvolili do čestného předsednictva sjezdu.^{20/}

Josef Smrtka se zúčastňoval jako funkcionář školských organizací některých porad s resortními ministry školství a osvěty G. Habrmanem, J. Šustou, R. Bechyněm, I. Markovičem, O. Srdínkem, M. Hodžou, A. Štefánkem, I. Dérerem a některými dalšími politiky. Několikrát byl v delegacích učitelů u prezidenta T. G. Masaryka.

Josef Smrtka zemřel 14. srpna 1935 ve věku 77 let v Praze - Břevnově. Ve výstižném nekrologu je charakterizovaný jako nestor a vůdce venkovského učitelstva národních škol. Dále se uvádí, že povolání se věnoval s láskou a idealismem. Vždy si byl plně vědom velkého významu národního školstva. Svoje názory houževnatě prosazoval, propagoval a uskutečňoval po celý svůj život a ve všech funkcích. Byl mimořádně pilný a důsledný a učitel vzorný. Propracoval učební osnovy pro malotřídní venkovské školy, zhotovoval a propagoval učební pomůcky. Usiloval a s úspěchem docílil zrovnoprávnění venkovského učitelstva s učitelstvem městským a úřednictvem s podobným vzděláním. Byl dlouholetým funkcionářem stavovské organizace učitelské, v níž se vzorně staral o zlepšení poměrů učitelstva po všech

stránkách. Rozvíjel bohatou literární činnost v otázkách školských. Zvláště vysoko se hodnotí skutečnost, že vlastním nákladem vydával a redigoval časopis „Škola našeho venkova“.^{21/}

SUMMARY

Josef Smrtka (*18. 5. 1858 in Borohrádek - †14. 8. 1935 in Prague) has a significant influence in development of the czech school system. This study describes his life and work.

POZNÁMKY

- 1/ Většinu základních údajů o životě a činnosti Josefa Smrtky čerpal autor z časopisu „Škola našeho venkova“, r. 1-21 (1897-1918) a 23-24 (1930-1932); časopis je v Univerzitní knihovně v Praze, signatura 54 D 1647.
- 2/ Kopáč J.: Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867-1914. Brno 1968, str. 51.
- 3/ Srnad E.: Chlupův kritický poměr k školské reformě v časopise Nové školy. Pedagogika, r. 5(1955), s. 405.
- 4/ Srnad E.: Didaktika školy národní v dějinách české pedagogiky 19. století. Pedagogika, r. 9(1969), s. 528.
- 5/ Bosák T.: Z dějin učitelských oborů. České Budějovice 1972, s. 6.
- 6/ Nejedlý Z.: Padesát let Učitelských novin. In: O výchově a vzdělání. Praha 1953, s. 23.
- 7/ Jiskra Rychnovska, r. 14, č. 34, 23. srpna 1973.
- 8/ Kniha vyšla v letech 1903-1928 v osmi vydáních. In: Učitelé v práci a v boji. Sborník vzpomínek a studií 1848 - 1918. Praha 1971.
- 9/ Srnad E.: Retrospektiva literárně pedagogické činnosti let dvacátých. Pedagogika, r. 20(1970), s. 416.
- 10/ Jiskra Rychnovska, r. 14, č. 34, 23. srpna 1973.
- 11/ O podrobnostech této Smrtkovy činnosti napsal autorovi některé podrobnosti Rudolf Svoboda, jednatel požárního sboru v Čermné, bytem v č. 48 v dopisech z 25. září 1973 a 26. října 1973. Je v nich uvedeno, jak děti pomáhaly J. Smrtkovi při lepení adres a známek při expedici časopisu.
- 12/ Kodedová O. et Uherek Z.: Kapitoly z dějin českého učitelstva (1890-1938). Praha 1972, s. 141.
- 13/ Tamtéž, s. 19.
- 14/ Orlický týdeník (Jiskra Rychnovska), r. 31, č. 47, 22. listopadu 1990.
- 15/ Kodedová O. et Uherek Z.: Kapitoly z dějin českého učitelstva (1890-1938). Praha 1972, s. 39.
- 16/ Tamtéž, s. 50.
- 17/ Tamtéž, s. 50.
- 18/ Škola měšťanská, r. 20 (1918-1919), s. 373.
- 19/ Učitelé v práci a v boji. In: Sborník vzpomínek a studií 1848-1918. Praha 1971, s. 144.
- 20/ Štraus J.: Padesát let od smrti Jana Mrazíka. Socialistická škola, r. 14(1974-1974), s. 83.
- 21/ Věstník Československé akademie zemědělské, r. 11 (1935), s. 629.